

D. Gerhanli Titij Dogmatica.

DISPUTATIO THEOLOGICA
 DE
PECCATO EIVS
 QUOQUE DIFFERENTIIS
 ATQUE CAUSSIS,

QUAM

AVSPICE DEO OPT. MAXIMO

SUB PRAESIDIO

GERHARDI TITII

S. THEOLOG. D. ET PROF. PV-
 BLICI ORDINARIJ,

Die VII. April.

IN ILLUSTRIS ACADEMIA IVLIA

Examinandam proponit.

PETRVS OTTO HEISIVS

Hannoveranus.

HELMESTADI,

Typis HENNINGI MULLERI.

CIO 10 C LII.

*Viro Admodum Reverendo, Amplissimo atq;
 Clarissimo viro Dno Aebadio Mylio Sup^o
 intendenti Alstedensi meritisimo
 fautori et patrono suo magno*

V I R I S

Admodum Reverendis, Amplissimis, Clarissimis, Speciatissimis & Prudentissimis

DN. IVSTO GESENIO
SS. THEOLOGIAE DOCT.

Serenissimi Celsissimiq; Principis ac Domini,

DN. GEORGII VVILHELMI

Ducis Brunsvvicensium ac Lüneburgensium &c.

Ecclesiastæ aulico, Ecclesiarum per Provinciam

Calenbergicam Superintendenti Generalissimo & Consistorij Adfessori,

DN. M. LÆVINO DROSE

MEIERO Superintendenti Gronoviano,

in Episcopatu Hildesheimensi.

DN. EBERHARDO AB ANDERTEN

Reipub. Hannoveranæ equitum magistro &

Senatori primario.

DN. VVARNERO DITERICO BLOCK

Civi Reipub. VVolfserbytanæ prudentissimo.

Dnis Patronis, Promotoribus & adfinibus
æternum venerandis.

*Hanc dissertationem Theologicam cum voto longioris vitæ
& prosperi successus submitte offero.*

PETRVS OTTO HEISIUS

Hannoveranus.

DE PECCATO EIVSQUE DIFFE-
RENTIIS ATQUE CAUSSIS.

THESIS I.

PRæclare Romanus sapiens Epist. xxviii;
Initium salutis dicit esse notitiam peccati. Quod
quidem ille de initio salutis civilis, qualis
saltem in hac vitâ utcunque obtineri po-
test pronunciat, nos verò multo rectius de
summa illa & æternâ animæ salute affirma-
verimus, nempe initium quoddam ad eam esse notitiam
peccati. Vndè sanctissimus Servator noster apud Iohan.
ix. 38. *Ad iudicium inquit in hunc mundum veni, ut qui non*
vident, miseriam & defectus suos, me indice ac common-
stratore videant, & qui vident, qui existimant sese suâ spon-
te satis omnia pervidere cæci fiant, reapse experiantur se
in suis nævis talpas hactenus fuisse, quin suæ quoque insa-
niæ relinquuntur. In Apocalypsi verò apud eundem di-
scipulum sibi dilectum cap. iiii. 17, 18. Tu dicis ait, dives
sum, nullius egeo, neq; nosti te esse arumnosum, & miserabilem, &
puuperem, & cæcum & nudum. Consulo tibi — ut collyrio in-
ungas oculos tuos ut videas &c. Quæ omnia eo fine adduci-
mus, ut pateat quanta sit necessitas peccati naturam &
profunditatem rectè cognoscendi. Elegantissimè Apo-
logia Augustanæ Confessionis; Est necessaria cognitio pecca-
ti originalis (& eadem de reliquis ratio) Neq; enim intelligi
potest magnitudo gratiæ Christi, nisi morbis nostris cognitis. Cui
effato vel sola illa historia peccatricis, Luc. vii memora-
ta, fidem luculentissimè conciliabit.

Artic. 2

A 2

II. Si-

II. Sicuti autem hæc manifesta sunt, ita statim aliquis fortassis quærat, quænam sit illa regula & cynosura, ad quam tutò explorare liceat quidnam peccati habeat rationem? *Avoué* esse peccatum omne, & ratio docet, & S. Iohannes I Epist. II I. 4. confirmat. Quæritur autem de ipso illo *νόμος* & adæquato quidem ac sufficiente, ex quo peccatum omne dijudicari in promptu sit? Benè multi sunt qui respondent, regulam hanc, esse ipsam quam vocant legem naturæ. Quæ sententia omninò aliquid veri dicit, non tamen omne, nisi forte æquivocatio lateat sub titulo *legis naturæ*. Etenim lex naturæ vocari cum primis debebat norma juris & recti, homini integro concreata. Quæ sine dubio sufficebat omni eo quod peccati coràm Deo rationem habet pernoscendo. Sed ad eam normam frustra hodiè provocas, cum non amplius illustris illa notitia qua mens protoplastorum coruscabat, in nobis refulgeat. Alij verò & communiter quidem, sumunt legem naturæ pro sensu recti justi & boni, post lapsum in nobis reliquo. Quem sensum æquè inconvenienter fortè legem naturæ vocaveris, ac virgo deflorata titulum virginis occupet. Ei itaq; non licebit tutò semper in dijudicandis peccatis fidere. Certè aliquid peccatum esse quod lex naturæ ut hodiè accipi solet eo loco non reputet, ex cap. VII. ad Roman. est apertissimum. Reliquum erit ut soli verbo Dei revelato hanc quoque prærogativam tribuamus, ut id ipsum pro adæquato atque omni ex parte sufficiente peccatorum indice religiosè habeamus. Neque enim non idem illud clarissimè docet. Rom. II I. 20. *Per legem est agnitio peccati: v 11, 7, Concupiscentiam peccatum esse, ex lege scriptâ demum cognoscitur.* Confer cap. v, 13.

Disp. 3 de
Instif.
phor. IV.
S. 33.

Vndè rectè doctissimus Henr. Höpfnerus, *non voluntas creaturæ ait, sed lex creatoris est recti pravig, norma, ejus transgressio*

gressio sive inclinatione, errore, perturbatione, affectu, defectu, voluntate, consilio, aut motu quocumque, inordinata commissionis vel omissionis fiat, est peccatum. Qui itaque id nunc agimus, ut peccatorum species ac differentias pro ratione instituti breviter indagemus, ad scripturas & legem creatoris animum in sequentibus unice advertemus.

III. Primum igitur sacrae scripturarum τῶν θεοπειθῶν paginae hinc docent, quod omnis humana imperitia infirmitas ut Augustinus alicubi loquitur, alias ignoraret, nempe per unum hominem peccatum introisse in mundum, sic ut omnes homines in eo unico peccaverint. Rom. v. 12 & per unam offensam illam, (reatus venerit) in omnes homines ad condemnationem, ibidem, v. 18. Quin non reatum tantum suae ἁμαρτίας in omnes omnino homines, etiam illos qui non peccarunt ad similitudinem transgressionis ejus, Rom. ibid. v. 14, quales sine dubio sunt infantes, transfudisse, sed & posteros statim genuisse secundum similitudinem suam Gen. v. 3. terrenos scilicet & tales, qualis ipse post lapsum erat terrenus 1 Cor. xv. 48. quorum cogitatio cordis tantum sit mala omni die Gen. vi. 5, cum initio creationis, uti ceterae res omnes fuissent valde boni, Gen. 1, 31; in quorum intellectu non sit cognitio Dei, nempe qualem ad salutem esse oportebat, in voluntate nec facultas nec desiderium inquirendi voluntatem Dei, nec ullus amor boni & justii; omnes, ne uno excepto condemnationi Dei obnoxios, Rom. 111; venundatos sub peccatum, captivos lege peccati in membris rebellantis, Rom. vii. 14, 23, à qua sese nullatenus expedire possint, v. 24; quod in habitibus pravis, solo peccandi exercitio contractis, quantumvis adultis, contingere tamen adhuc potest; qui non possint ingredi in regnum caelorum nisi regenerentur ex aqua & spiritu Ioh. 111, 5 filios irae naturae, Eph. 11, 1, 5, cum ira Dei tamen praesupponat peccatum Rom.

Rom. i, 18; quorum *stipendium* non temporalis tantum moriendi necessitas & calamitates non unius generis Gen. 111, 16, 19, 20. sed illa quoque *mors* sit, quæ vitæ æternæ opponitur, ipsa etiam utique æterna Rom. vi. ult. Adde si placet, loca Psal. LI, 7 Iobi xiv, 4, Rom. viii, 7.

IV. E quibus & similibus pluribus locis, modò sensum ijs non inferre, sed ex ijs potiùs auferre parati simus, hæc nunc omnia manifestò colligere licet, I. reatum peccati ejus quod primus homo perpetravit, transiisse ad omnes quoque ipsius posteros II. illos ipsos ad damnationem & æternam mortem luendam teneri. III. trahere simul à primo parente per generationem & profeminatorem in intrinsicam quandam depravationem, corruptionem atque labem, nec imaginem illam Dei ad quam protoplastus erat conditus ab ipso, sed in vicem ejus cœcitate intellectus, aversionem voluntatis à bono & conversionem ad malum dias in luminis auras afferre; defectus omnes tales ac tantos qui per totam vitam executi nequeant, eosque regno coelorum faciant extorres, nisi aliundè remedium fiat. Atque hoc horribile malum, ex reatu æternæ damnationis & profundâ illâ quam diximus corruptione quæ & ipsa Deo vel maximè exosa est, quasi conflatum, Ecclesia ab antiquo *Peccati Originalis* nomine insignivit.

Remonstrant, Præfat. Apol.

Apolog. cit. cap. vii pag. 34.

V. Præter illa autem quæ enumeravimus, hoc quoque ex productis scripturis evadit perspicuum, nempè in vitâ veritate à nonnullis asseri, quod *Peccatum originis vix duobus aut tribus scripturæ locis effodi possit*, cum tot ut vidimus & multo adhuc plura in promptu sint; falsum autem prorsus & temerarium esse, quod addunt, *Peccatum originale non habendum pro peccato propriè dicto, quod posteros Adami odio Dei dignos faciat*. Nisi forte nos fallit scriptura, quæ

quæ tam disertè per unam offensam, reatum in omnes homines
ad condemnationem venisse adseverat Rom. v. 18, 11 Thessal.
2, 8. Circumspectè admodum Augustana Catholicorum
Protestantium Confessio articulo secundo docet quod
vitium originis verè sit peccatum, damnans & asserens æternam
mortem his, qui non renascuntur per Baptismum & Spiritum
Sanctum; Damnat Pelagianos & alios qui vitium originis negant
esse peccatum &c.

VI. Scilicet Pelagianorum hæresis, cui hodiè tanto
conatu animam reddere quidam acriculi gaudent, tem-
pore Augustini omnium recentissima, exorta est à Pelagio mo-
nacho, quem magistrum Celestius sic secutus est, ut sectatores eo-
rum Celestiani etiam nuncupentur. — Parvulos negarunt secun-
dum Adam carnaliter natos, contagium moris antiquæ primæ
nativitate contrahere. Sic enim eos sine ullo peccati Originalis
vinculo asserunt nasci, ut prorsus non sit quod eis secunda nativi-
tate oporteat dimitti; sunt verba ipsius Sancti & magni Au-
gustini, libro de hæresibus, cap. penultimo. Egregia
autem, & cedro prorsus digna sunt quæ circà hoc nego-
tium observavit scriptor Pontificius sed eruditissimus,
Cornelius Iansenius, opere prægrandi cui Augustini titu-
lum fecit, cap. viii: *Disputationes Pelagianorum adversus O-*
riginale peccatum & ejus pœnas, ex Ethicorum Philosophiâ pro-
manarunt. Nam illi non solum nihil de peccati ex Parente in-
prolem traductione suspicari sunt, sed etiam ea, quibus Pelagius
errorem suum imponeret, fundamenta præbuerunt. Cum enim
nihil vituperabile esse scirent, nisi quod esset in ejus qui vitupera-
batur potestate, nihil quoque quod inesset à nativitate, vel culpe
vel pœna appellatione dignum arbitrati sunt, ut Aristoteles omni-
um nomine in Ethicorum libris clarè docet. Hoc Pelagius &
Iulianus omnesque Pelagiani velut irrefragabile principium posue-
runts ad innocentes parvulos ab omni culpâ supplicioque liberandos.

Hæc

Hæc ita Iansenius ille, quibus ipsa rei veritas omni ex parte suffragatur. Verumenimverò, nisi umbram potius veritatis quàm veritatem ipsam Pelagius & complices sectari voluissent, tutiùs & rectiùs utique Paulum in tertio cœlo eruditum, quàm Aristotelem aliquem è Peripato aut è Stoâ Zenonem hîc audivissent. *Quid enim illi hac de re sapere potuerunt, qui nec sciverunt, nec legerunt illud; per unum hominem peccatum intravit in mundum*, ait perbellè malleus ille Pelagianorum S. Augustinus, libr. iv. contrâ Iulianum cap. xv. Et elegantet Tertullianus; *Nostra institutio, de porticu est Salomonis*. Non injuriâ itaque Pelagium aliquem aut Mennonem aut Socinum censemus hisce Hieronymi verbis, sed paulisper inflexis, sive compellandum sive objurgandum: *Qui Christianum te esse dicis, gentilium arma deponere; Discant illi magis à te peccatum originis confiteri, quàm tu ab illis negare*.

præscript.
adv. hæc.

Epist. 6,
cap. II.

VII. Ostendimus paulò ante, nempe §. III accumulatis datâ opera compluribus sacræ Scripturæ oraculis, hominem corruptum & sub irâ Dei constitutum à parentibus suis in lucem prognasci. Quæ testimonia ita comparata esse existimamus, ut ex illis haut difficulter definitio aliqua aut definitionis quoddam instar, quo ipsa ut loquuntur quidditas hujus mali exprimat, concinnari possit. Quâ de re tamen veteres ante Augustinum vix invenias laborasse. Augustino verò ipsi aqua hic hæsisse videtur. Septimo itaque demum post Augustinum Seculo docuit Anselmus, *peccatum Originis esse factum per inobedientiam Adami justitiâ debita nuditatem, per quam omnes filij sint iræ; quam comitetur beatitudinis quoque nuditas*. Post eum Hugo de S. Victore peccatum originis dixit esse vitium, *quod nascendo contrahimus per ignorantiam in mente & concupiscentiam in carne*. Quas definitiones plerique, quasi consen-

De cons
cept. virg.
cap. 26.

L. I. de Sa
cran. fidei
part. 7.
cap. 36.

consensu quodam postmodum sunt amplexi. Aded ut ipsa Augustana Confessio nostra à sensu illarum non abeat. Omnium verò plenissimè Excellent. Dn. D. Calixtus Præceptor & *evangelis* noster submissè colendus; *Peccatum Originis est à primo peccato & inobædientia Adami in omnes ejus posteros communi & carnali modo progenitos* (ut excludatur Christus & includatur B. Maria) *derivata justitia originalis privatio, eos reddens impotentes & inhabiles cognoscere, amare & colere Deum quemadmodum ad salutem est necessarium, & proindè faciens ut de Deo non sciant quæ scire deberent, verba ejus quantumvis revelata in dubium vocent, bona caduca Dei amori præferant & ad ea inordinatè ferantur, atq; aded excludens à gratia & amicitia Dei & à regno cælorum.* Quæ omnia è segmento nostro tertio deduci posse, nemini non de facili apparebit.

VIII. Dicitur in allatis descriptionibus peccatum Originis esse amissionem, carentiam aut privationem justitiæ Originalis. Quod de peccato illo formaliter sumto, & prout subjecto suo seu materiali, cui inest quodque denominat opponitur, est capiendum. Nam materiale ipsum utique aliquid positivum esse concedimus. Si verò ipsum formale, ens positivum sive extrà nihil positum esset, alterutrum sequeretur, aut peccatum illud à Deo, à quo omnia sunt quæcunque sunt Ioh. 1, 3. esse profectum, aut aliud quoddam præter Deum rerum dari principium. Quorum utrumq; impietatis & absurditatis est manifestissimum. Plura de materiali & formali peccati originalis ante pridem diximus Disputatione in loca nonnulla Epitomes Calixtinæ quæ hic volumus repetita. Hoc loco id monemus, quod materiale peccati originalis juxta ductum Augustini plarique concupiscentiam nominent, quæ videlicet reddat parvulum habilem sive pronum in-

B ordina-

ordinatè concupiscere, & adultum actu ita concupiscen-
tem. Quin imò qui accuratius rem considerant, concu-
piscenciam sumtam in actu primo, sive pro inclinatione
ad concupiscendum malum, non solum appetitui sensiti-
vo, sed intellectui quoque & voluntati adscribunt. Ere-
nim in intellectu hæret pronitas quædam ad errores, in
voluntate ad odium & desperationem, in appetitu ad car-
nalialia desideria, quas pravas inclinationes ceu aliquod u-
num aggregatum uno concupiscenciæ nomine nonnulli
insignire amant. Et quoniam defectus quos diximus per-
severanter insunt, & potentias partim ad benè agendum
inhabiles & ineptas reddunt, partim ad perperam agen-
dum disponunt & commovent, indè morbos vocant &
habitualementem à vero & bono aversionem, & ad falsum ac
malum conversionem agnoscunt.

IX. Hisce ita perceptis, non incommodè nunc por-
rò quæri poterit, cum Christiani omnes doceamus & fa-
teamur peccatum Originis tolli per baptismum, quidnam
tum ejus, & in quantum submoveatur? Respondeat pro
nobis ipse Doctor Angelicus Thomas, comment. in Epist.
ad Rom. c. iv. vers. 7; *Peccatum originis remitti dicitur, quan-
do transit reatus superveniente gratiâ (tu intellige gratiam
condonationis) sed remanet actu remanente fomite sive con-
cupiscenciâ, quæ non tollitur totaliter in hac vitâ sed remittitur,
sive remissior redditur ne amplius dominetur; quod Apo-
stolus voce *καταργεῖσθαι* enervari ut Beza benè reddidit, vo-
luit exprimere. Secundum Thomam itaque qui hic di-
cit quod res est, in baptismo tollitur reatus peccati ne im-
putetur ad mortem; infringitur quoque & reprimatur vis
atque tyrannis concupiscenciæ, ut imposterum Spiritui
sive inclinationibus novis à Spiritu sancto ad omne bo-
num accensis subjiciatur; non tamen prorsus eradicatur,
sed*

sed remanet actu imminuta secundum gradus, quam postea fomitem peccati alij, alij languorem naturæ & fontem tentationum appellant. Atq; hæc est vera doctrina. De illo vero fomite porrò inter nos & Pontificios quaritur, utrum peccati verè & propriè dicti habeat rationem? **N**ostri sententia est, concupiscentiam tam ante quam post baptismum, ut ut secundum magis & minus sive gradibus variet, ἀνομιον nihilominus esse, adeoque veri nominis peccatum, quod renatis quidem quamdiu non consentiunt non imputetur ad damnationem propter Christum Rom. vii. 1. in infidelibus autem & extra gratiam positis, verè reputetur quod sit, & ceu peccatum ad damnationem imputetur juxta illud Pauli Tit. 1. 15. *Infidelibus nihil est purum.* Pontificij autem concupiscentiam nec ex suâ naturâ, nec in ipsis infidelibus peccatum esse contendunt, sed naturalem potius imperfectionem, & negativam quidem non privativam esse disputant. Nos credimus Paulo Rom. vii. 7. in terminis asserenti, *Concupiscentiam se non novisse peccatum esse, nisi lex (revelata) dixisset, non concupisces.* Quod de concupiscentiâ in actu primo & eâ quæ in actu secundo sed involuntaria est, utique fuerit capiendum. Eam enim cui mens consentit sive proæreticam, recta quoque ratio sine lege revelatâ damnat. Ibidem loci concupiscentiam Apostolus vocat *legem in membris suis, rebellantem legi mentis vers. 23,* & propter ipsam se *miserum* profitetur, & lamentatur *peccatum in se habitare.* Vnde ipse quoque Iesuita Becanus Theolog. Scholast. part. 2. tract. 3. quæst. 2. n. 2. concedit tandem verba Pauli *vers. 23.* jamiam adducta, intelligenda esse de concupiscentiâ quæ incitet ad peccatum, & sic potiùs *discessio à lege* sit quam lex. Nec nobis officit, quod S. Augustinus ita de concupiscentiâ quæ in renatis & baptizatis adhuc residua est, passim loquitur, ut

Eam aliquando videatur negare peccatum esse. Agnoscit enim eam peccatum, quoties eam considerat ut rationi renatæ & legi mentis adversantem (quod ipsam eam peccatum esse facit) in renatis adhuc perseverare; negat esse peccatum, quando considerat per Dei gratiam & Christi meritum à reatu in baptismo esse absolutam. **Q**uin imò tractatu III. in Iohannem, agens de discrimine peccati regnantis & non regnantis, *concupiscentiam nominat peccatum, quod uti mox subjungit, Deus odit, & curando agit ut consumatur.* Plura de hoc argumento legi possunt apud Doctissimum Henr. Höpfnerum Disp. ut. III. de Iustificat. Aphor. III.

X. Satis nobis videtur *ὅτι τῆς ἀμαρτίας τῆς ὀρθοτομίας* ut Græci Patres quandoque appellant, verborum fecisse. Neque enim nunc quidem institutum nostrum est, ad illam Augustino à Pelagianis motâ de peccati huius unâ cum anima nostrâ propagationis modo quæstionē, quam *Veteres in hac vita insolubilem fassos esse quæstionem* dicit Gregorius magnus, descendere. In medio sunt doctissimorum hominum, utinam non sævæ aliquando, de istâc materiâ disceptationes. Quæstionem ipsam fundamentali de peccato originis doctrinæ annatam, & ad salutem cognitu necessariam non esse, ipse Augustinus agnovit. *Etiâ hinc ait, de origine animæ locutus lib. II. de peccat. meritis cap. ult. divinarum eloquiorum clarissima auctoritas esset, si homo illud sine dispendio promissæ salutis ignorare non posset.* Nos itaque alijs opiniones suas sine indignatione relinquemus. Nolumus tamen diffiteri, sententiam quam Exercitat. de Peccat. Orig. antetriennium circiter proposuit Dn. D. Calixtus noster *ὁ πανάριστος*, sese nobis præ alijs probabilitate suâ commendare.

XI. Essent quoque aliorum incommodæ aut absurdæ quan-

da quandoq; circa gravissimum hoc Christianæ fidei caput
sententiæ prolixius discutiendæ, cæterum nec vacat jam
nec lubet ad vivum omnia refecare. Sufficiat breviter
quicquid harum est perstrinxisse, quas facili negotio ca-
vebit, qui ea quæ superius commentati sumus, animo
probè impresserit. Cum Pelagianis itaque hodiè faciunt,
Anabaptistarum πολυποίκιλη turba, segreges Sociniani,
eorumque proxenetæ Arminiani. Deliravit etiam haut
leviter Zvinglius, qui morbum saltē aliquem hæredi-
tarium qualis balbuties aut calculus esse soleant, hoc
peccatum esse censuit, quod damnationis quoque pœnam
de sese non possit inferre. Inter Pontificios Albertus Pi-
ghius & Ambrosius Catharinus peccatum hoc videntur
in solo reatu & imputatione delicti Adamitici collocare,
quâ ratione posteris Adami nihil intrinsecæ corruptionis
fuisse adventurum. Quibus autoribus ipsi eorum grega-
les eo nomine barbam vellicant, & stylo ac acu punctim
cæsimque eos invadunt. Prorsus verò insulsè Flacius, vir
alioqui sua laude non defraudandus, & maximè qui ei co-
mites iverunt, peccatum originis statuerunt ipsam homi-
nis corrupti substantiam esse atque naturam. Quos vel
unicum illud Apostoli Rom. vi r. 17; *Non ego sed peccatum
in me habitans*; ad meliorem mentem revocare potuisset,
ubi peccatum à substantiâ hominis ipsâ tam clarè discer-
nitur, ut non possit magis. Eorum nihilominus unus non
ignobilis, M. Antonius Ottonis ausus est in publicum pro-
trudere librum cum hâc inscriptione; Bericht wieder das
faule stinckende Scheidewasser der Accidenker, die verderbte
Nathur von der Erbsünde zu scheiden. Cæterum hunc er-
rorem è finibus Ecclesiarum nostrarum gravissimè pro-
scriptum, & quàm ingens absurditatum syrma post se tra-
bat simul ostensum reperiet qui volet in Corpore nostro

Iulio, & ipsa Concordiæ formulâ. Tandem notamus frustra esse Pontificios, qui ἀπεργαφῆς B. Mariæ τῆς Θεοτόκου adscribere audent quod sine peccato originali in hunc mundum venerit. Univerſale enim est illud Pauli Rom. v. 12, *in Adamo omnes peccarunt*. Nec quenuquam exceptum alibi legimus nisi unicum Christum, qui separatus fuit à peccatoribus Hebr. iv, 15, vii. 26, neque communi & carnali modo, sed inumbrante sanctissimam matrem Spiritu S. est conceptus Luc. 1. 35. Vndè nec tam mors in eum tranſiit, quàm voluntariè ab eo admissa ac suscepta est. Iohan. x. 18. Tantùm hac vice de peccato originali.

XII. Cum autem non possit *arbor mala bonos fructus facere* Matth. vi 1. 18. fit ut homines isto malo infecti, actualia quoque peccata subindè plurima committant. Vbi statim aliquis interrogabit, quid peccatum actuale vocetur? Nos dixerimus esse *malum actionis exercita vel omiſſe*, contrà quàm legi divinæ conveniat. Alij paulò prolixius sed sensu eodem; peccatum actuale est omnis actio aut omiſſio, interna vel externa, theoretica vel practica non conformis regulæ divini verbi. Dicitur, omnis actio vel omiſſio. Neque enim solum legem transgreditur qui dicit aut facit quippiam v. gr. quod illâ prohibitum est, sed etiam qui id dicere aut facere negligit quod ea imperatum est, juxta illud Iacobi iv. ult; *qui noverit rectè facere nec facit, is peccato tenetur*. Vndè etiam peccatum actuale communissimè in commissionis & omiſſionis peccatum distinguitur. Imò fit ut peccatū commissionis aliquando sit causa peccati omiſſionis, quomodo ambitio erat causa non profitendi Christum Ioh. xii. 42. 43. Porrò quando peccatū actuale diximus esse actionem vel omiſſionem &c. intellectam volumus tam involuntariam quàm voluntariam. De voluntarijs vix est dubium; de involuntarijs autem videat;

videatur S. Paulus Rom. VII, à v. 14 usq; ad finem. Sed opera pretium est alias nonnullas actualis peccati divisiones illustrare. Celebris est divisio sumpta à causâ efficiente, in ea quæ fiunt, ex ignorantia, metu, affectu, & malitiâ. Quæ omnium facilimè intelliget qui nobilissimam illam de principijs actionum humanarum doctrinam probè perdidicerit. Eruditissimè autem explicata sunt ab Excellentissimo Dno. D. Calixto part. I. Epit. Theolog. Moralis. Certè quantumvis aliquando urgente metu malum facias, poteris nihilominus gravissimè peccare, ut patet ex Matth. x. 33. Similiter peccatum ex ignorantia profectum damnationem de sese promeretur. Patet hoc ex Matth. xxv. 42. seqq; *Ite maledicti in ignem æternum* Quorum peccatum, omissionem ignorantia accepto ferendam fuisse, manifestum reddit eorum exceptio; *Domine quando te vidimus esurientem &c.* Ingens autem discrimen inter peccata ignorantia & ex malitiâ profecta esse, uti per se constat, ita evidentissimum est è verbis Salvatoris Luc. XII. 47, 48. *Ille autem servus qui novit voluntatem Domini sui — nec fecit — caderet multis plagis; qui autem non novit voluntatem & fecit digna plagis, caderet paucis.*

XIII. Nullatenus autem prætereunda nobis distinctio peccatorum, petita ex eventu, quo aliud veniale, mortale aliud à Doctoribus appellatur. Quam distinctionem, si rectè explicetur, sine causâ fastidiunt quidam ex Reformatis. Equidem omne peccatum in se, quia legem Dei violat, Deum quoque offendit, & privationem gratia, iram Dei ac mortem spiritualem idcirco meretur. Deut. XXVII. 26. Matth. v. 19. Iacob. II. 10. Nihilominus ea vis est pacti Evangelici, ut si quis verâ fide Christo adhærens, in virtute gratia Spiritus sancti peccata præterita

tica vitet, illi Deus ex misericordiâ propter jugem Christi, in coelis intercessionem, ea qua humana fragilitati parva quidem sed crebra tamen subrepunt ut Augustinus Epist. 108 loquitur, non reputet ad damnationem: Nulla enim est actualis condemnatio ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non ambulant secundum carnem, sed secundum Spiritum Rom. VIII. 1. Psalm. xxxvii. 24. Vndè etiam discrimen peccatorum mortalium & venialium non desumitur à naturâ peccati ipsius, sed à certo subjecto, quale sunt renati & in statu gratiæ positi, quorum Deus miseretur ceu pater filiorum suorum miseretur Psalm. CI. 3, nec in omnibus secundum rigorem cum illis agit. Perseptum id habuit Iohannes Gerson Doctor suo seculo habitus Christianissimus, qui opusculo de vitâ Spirituali animæ, corollarioprimo ita docet: *Nulla offensa Dei est venialis de sese, nisi tantummodo per respectum ad divinam misericordiam, qua non vult de facto quamlibet offensam imputare ad mortem, quum illud possit iustificare. Et ita concluditur, quod peccatum mortale & veniale in esse tali non distinguantur intrinsicè & essentialiter, sed solum per respectum ad divinam gratiam, qua peccatum istud imputat ad pœnam mortis & aliud non &c.* Interim nihilominus manet verum, peccatum aliud alio gravius esse, & quamvis ex suâ naturâ omnia mereantur æternam damnationem, unum tamen præ altero plures pœnarum gradus reportaturum. Benè Guilielmus Estius, celebris partis Pontificiæ Doctor Annotat. ad locum Matthæi v. 22, Christum, ait, *consistere gradus & incrementa pœnarum, sed omnia tamen mereri æternam mortem.* Et ad eundem locum Maldonatus; *Christus & eum qui irascitur, & eum qui fratrem suum levem, & eum qui stultum appellat, eadem inferni pœnâ, non eadem pœna gravitate dignum docet.*

XIV. Ast Pontificij peccata quædam ex suâ naturâ venia-

venialia esse contendunt, quæ Deus per justiciam suam æternâ morte punire nequeat. Vnde porrò venialia alia dicunt esse ex suo genere, ut verbum otiosum, alia ex imperfectione operis, cujusmodi sunt partim illa, quæ fiunt ex subreptione, ut subiti & indeliberati motus concupiscentiæ, superbiæ, iræ, alia ex parte materiæ, ut furtum unius obuli, quod neminem notabiliter lædit. Quin ne quid liberalitatis in sese desiderari patiantur, audent nonnulli in hunc numerum sequentia quoque conjicere: non benè sanctificare sabbatum, vindictam ex passione animi, convicium ex irâ etsi cum deliberatione injectum, desiderium habendi conjugem alienam sub phantasiâ propriæ, obsceniloquium, scurrilitatem, falsum juramentum non deliberato judicio commissum, & alia quæ atro carbone in letiferorum criminum catalogo dudum consignavit Apostolus, ut paulò post audiemus. Nos verò numero præcedente peccatum omne & legem transgredi, & æternam maledictionem incurrere cum scripturis diximus. Neque ex rei parvitate & materiâ offensa debet æstimari, sed ex magnitudine legislatoris, verantis offensionem sui tam in parvis quàm in magnis. Nam si hoc Pontificiorum placitum obtineret, quomodo Adam ob esum unius pomi, rei tam exiguæ, ex quâ nihil adeò detrimenti capiebat dominus totius universi, & sibi & posteris æternas temporalesque miseras potuisset attrahere? Ratiunculas quibus pugnare solent Papistæ pro peccatis nonnullis ex suâ naturâ puniri indignis, vix titivilitio emittes omnes. Dissolvit autem diligenter, D. Meisnerus in Anthropologiâ quæ hîc videri meretur.

XV. Posito tamen eo quod nos posuimus, nempe quædam peccata ex misericordiâ Dei in renatis fieri venialia, haut injuria aliquis hîc quærat, circa quænam, &

C

quando

Disput. de
peccat.

Quando renatus veniale tantum peccatum committere sit
censendus? Quam quaestionem sicut ad praxin cognitu
necessariam esse per sese patet, ita haut facile quispiam
tamen definierit. In genere dicere possumus, peccatum
veniale dici, quando renatus peccat, sed non contra con-
scientiam, sive non ex proposito nec deliberato animo,
sed per inadvertentiam ac citra plenum consensum & ap-
probationem voluntatis, ut si qua dubitatio vel motus
pravus suboritur in animo, homo tamen ei non assentia-
tur, vel re ipsa non perficiat ad quod impellitur. Nec di-
splicet nobis axioma Dn. D. Hulsemanni, viri clarissimi;
*Ubiq; tanta sollicitudo ad cavenda peccata seu animi vulnera
non adhibetur, quantam quisq; per naturalem prudentiam adhi-
bere solet ad vitanda corporis vulnera vel quancumq; rem noxi-
am, fugiendo vel locum, vel personam, vel tempus, vel occasio-
nem aliam qua ordinariè & faciliè solet laedi, ibi non esse pec-
catum veniale. Addit exempla; v. gr. quando quis occasio-
nem ebrietatis non declinat, qua occasione videt per naturalem
prudentiam sese ad homicidium, ad fornicationem induci solere,
hic & nunc induci posse: vel si quis ejusmodi arma inconsulto &
sine causa tractet quorum imprudenti usu hic & nunc proclive
esset aliquem interfici, tametsi internecio involuntaria fuerit,
quia tamen necans humanam prudentiam videre potuit, facile posse
aut solere etiam hic & nunc ex illa inofficiosa & non necessariam
armorum tractationem mortale peccatum sequi non fugiendo
occasionem illam, peccatum consequens mortale effecit, quod tale
futurum non fuisset, si nulla humana prudentiam potuisset decli-
nari.*

XVI. Mortalia peccata sive mortem animae aeternam
à quocumque perpetrentur illicò afferentia quamam sint,
omnium tutissimè nos docebit S. Paulus Gal. v. 19. scqq.
*Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia,
impu-*

impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contumeliones, amulationes, ira, diffensiones, hereses, invidia, homicidia, ebrietates, commestationes & similia, quae praedico vobis sicut & praedixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. 1 Cor. vi. 9, Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Confer Ephes. v. 3. 4. 5; Coloss. iii. 8. 9. Dicit fortè aliquis; Inter cœtera memorantur etiam ab Apostolo ira: num itaque quicumque irascitur, statim peccatum mortale committit, & gratia Dei excidit? Respondemus, hoc quod de ira dicit Apostolus, non accipiendum de quovis motu iræ obrepente & indeliberato, sed de irâ cui plenus consensus accedat, & cui dominium permittatur. Asseverat enim Apostolus eos qui talia agunt, regni Dei non fore haeredes. Iam verò motibus qui occupant hominem priusquam advertat & consentiat, agitur ille potius quàm quod agat ut homo. Qui itaque talia dira quae Apostolus commemorat, agunt, in iis regnat peccatum, & concupiscentia carnis perficitur Gal. v. 16. iidem etiam dum ista agunt excutiunt gratiam Dei, Spiritum S. & fidem, utpote ab in habitatione illa speciali Spiritus S. unicependentem, nec possunt ingredi regnum cœlorum.

XVII. Neque verò hic audimus quod libro de Satisfactione cap. viii scribere non dubitavit Socini infaustra proles Valentinus Smalcus. *Quod Paulus dicit, quod adulteri, homicida, non sint consecuturi regnum Dei, id tantum de his intelligendum esse res ipsa loquitur, qui in peccatorum istorum sive unius sive multorum habitu haerent, vel ut Paulus loquitur, qui talia faciunt. Facere autem is peccatum dicitur, qui peccati habet consuetudinem. Opponemus novæ huic insanix cruditam responsonem* *et* *manacētis* Dn. D. Nicolai Hun-

Pag. 239.

Exam. cr.
ror, Phœnia

de statu
hom. prim.
secund.
sect. II cap.
III. §. 97.

nij, viri eximij. Si satis est dixisse sine probationibus, dicimus nos, intelligi *semel* & *actus* & *habitus*; alius quidam, forsan delirius, referet ad *actus* non ad *habitus*. — Quaedam vocabula (in sententijs Paulinis) per se notant *actus*; cogitationes mala sunt *actus*, homicidia sunt *actus*, & sic de ceteris; siue igitur consulas *Scripturam*, siue communem loquendi usum, peccatorum singularium *actus* indicari certum est. Quid enim est fornicarius? quid adulter? quid fur? &c. an is tantum, qui in hisce peccatis voluntatur quotidie, an vero qui semel illa committit? judicent omnes qui vel linguas callent, vel *Scripturas* legerunt unquam, an nontituli isti ignominiosi & illis competant, qui uno delicto sese polluerunt. Cætera non addimus. Atque hæc quidem circa distinctionem peccati in mortale & veniale dixisse nunc sufficiat.

XVIII. Superest considerare rationem ejus peccati quod peccatum in Spiritum sanctum, & κατ' ἐξοχήν quidem tale vocat ipse Servator Matth. XII, 31. Dico vobis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, blasphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus. Et quisquis locutus fuerit adversus filium hominis, remittetur ei, quisquis autem locutus fuerit adversus Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, seu ut Marc. III, 29 id exprimitur, non habebit remissionem in æternum. Hoc verò peccatum cum Excell^{mo} Domino D. Calixto censemus esse inficiationem cognita veritatis, ex malitioso proposito, cum oblectatione & voluntate perseverandi. Certe tale propositum perseverandi, imò actua-lem perseverantiam videre est in Phariseis, non pro sese solum, sed etiam pro filiis suis inimicitia adversus Christum profitentibus Matth. XXVI, 25. & experienciã teste etiam continuantibus. Porrò hoc ipsam peccatum cum interminabilem sui continuationem, atque adeò finalem impenitentiam includat, remissibilitatem ut sic dicamus,

Epit. pag.
131.

Quæ

suâ spontè etiam excludet, atque ita ut ait Servator, nunquam remitteretur.

XIX. Tandem de causis peccatorum etiam non nihil adjiciemus. Et Originalis peccati causa quænam sit, dubitare amplius non licet, in memoriam revocantibus quæ superius dicta sunt. Sicuti autem peccati Originalis causa est Adamus, & uxor quoque ac serpens qui eum induxerunt ad transgressionem divini mandati, ita nunc actualium peccatorum causa est congenita naturæ pravitas & uniuscujusque propria voluntas. Iacob. 1, 13. *Vnusquisque tentatur dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur; deinde cupiditas postquam concepit, parit peccatum.* Matth. VII, 17. *Putris arbor facit fructus putres — non potest arbor malos fructus bonos ferre.* Porro ex voluntate perversa fieri solet libido, & dum servitur libidini fieri solet consuetudo, & dum consuetudini non resistitur fieri solet necessitas, ait erudite Augustinus. Accedunt hisce, Dæmonum astus & suggestiones Ioh. VI 11, 44; prava peccantium confortia, consilia & exempla. Atque hæ sunt veræ ac genuinæ peccatorum causæ.

Lib. 8. c. 6.
cap. 5.

XX. Impium verò profus & blasphemum est vel in animum saltem admittere, quod peccata fiant Deo vel impellente, vel jubente, vel approbante, vel decernente; quod Deus excitet, impellat, moveat, regat, imò creet ad peccata, quod reprobis injiciat peccandi necessitatem; quæ Calvinii, Bezae, Zanchij & aliorum invenias *haereticorum*. Nullatenus enim Deus efficit peccatum propriè & per se, sive physicè movendo voluntatem eique inspirando pravorum motus, sive moraliter imperando, luadendo, alliciendo approbando. *Sciunt & credunt Reformati*, ait ipse Godefredus Hotton, quantumvis Calvinii sui plenus, *eam doctrinam quæ Deus docetur auctor peccati, non solum in se longè falsissimam*.

de Christ.
Concord.
cap. VIII.

*falsissimam esse, sed & aliquid contradictionis habere. Ut enim
contradictio esset aliqua, si quis affirmaret lucem gignere tene-
bras, sic contrarietas propior contradictioni, si quis Deum boni
fontem, affirmaret peccata producere. Hæc ita rectè Hotton,
utinam teriò etiam & ex imâ animi mente! Scilicet non lu-
mini tantùm naturæ & rectæ rationi repugnat sententia
aut delirium potiùs, quod Deus sit causa peccatorum, sed
apertissimis quoque Scripturæ pronuntiatis qualia hîc sub-
jiciemus. Deuter. xxxii, 4. Deus veritas, & non est iniquitas,
justus & rectus est. Ps. v, 5: Non Deus volens impietatem tu es.
Hab. i. v. 13. Mundus es oculis & aspicere malum non potes.
Zach. vii, 7: Malum proximi ne cogitetis in cordibus vestris, &
juramentum mendax ne diligatis, omnia enim ista sunt quæ odi,
ait Iehovah. I. Ioh. ii, 16, Omne quod est in mundo, cupiditas
carnis & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre sed ex
mundo est. Hæc ita tam disertè scriptura.*

XXI. Nihilominus non negamus, ipsa quoque pec-
cata ad providentiam divinam pertinere, non quidem ceteri
effectus, id enim jam removimus, sed sub ratione nudi ob-
jecti aut materiæ circà quam ipsa certis modis versetur,
Primò enim permittit peccata, quæ per absolutam suam
potentiam prohibere posset. Hoc modo satanam para-
tum de sese ad divexandum S. Iobum, permisit pro suo
beneplacito agere; & Spiritum mendacij dedit in ore Pro-
phetarum Achabi i Reg. 22, 23. *Secundò*, subtrahit gratiam
præfractis peccatoribus (quod tamen non facit nisi in pœ-
nam præcedentium contumacium delictorum) quâ sub-
tractâ, illi non possunt non porrò cespitare. Ps. lxxxii, 12,
13. Non paruit populus mens voci meæ, noluit obtemperare, per-
misi igitur eos duritiei cordis ipsorum, & ambulabunt in consiliis
suis. Actor. xiv, 5. Deus servit gentes incedere viis suis. Hoc
modo Deus induxit Pharaonem, non quidem impertien-
do ma-

do malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quamquam illa induratio Pharaonis aliter quoque, & forte facilius explicari potest. Hoc eodem modo dicitur Deus errare facere & indurare Esai, xxxvi, 17. Oportuna sunt quæ hic legantur verba Petri à Sancto Ioseph; *Ei si Deus aliquibus non præbet auxilium, quod si præberet non peccarent, hoc totum facit secundum ordinem divinæ suæ sapientiæ & justitiæ; Unde non imputatur ei sicut causæ peccati quod alius peccet; sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis ex hoc quod non gubernat navem, nisi quando subirabit gubernationem potens ET DEBENS gubernare.* Tertio, differt Deus aliquando pœnam peccatorum, idque sine optimo, ut scilicet impios ad pœnitentiam ducat Rom. 11, 4; quam dilationem verò plurimi in occasionem peccandi convertunt. Quarto, illa quæ impij agunt consilio pravo, Deus permittit consilio ut ita dicamus & eventu bono. Ita Iudæi Christum interemerunt, idque permisit Deus, & cum ab æterno præcognovisset Iudæos ad interimendum Christum promptos fore, decrevit hoc permittere ut per ipsum ab æternâ morte non modo qui morti addixerant sed reliquæ quoque mortales redimerentur. Huc pertinet malitia filiorum Iacobi adversus fratrem suum Iosephum Gen. xlv, 8, & incestus Absolonis, memoratus 11. Sam. xii, 11. Quinto; permittit fieri delictum quod minus sive levius est, & præcludit viam ad gravius idque non permittit fieri. Inde dicit David, *Dominum præcepisse Semei ut malediceret sibi,* 11 Sam. xvi, 10; cum tamen præcepisset Dominus Exod. xxii, 28; *Principi populi non maledicere.* Nempè dominum præcipere nihil aliud est quàm dominum permittere ut maledicat, & quidem ita permittere, ne inferat gravius mali genus, qui aliàs ad obtruncandum Davidem paratus

Theol. moral. l. 2 de peccat. cap. viii, initio.

paratus quoque erat. Vbi non possumus quin moneamur, quod in specie locum hunc II. Sam. xvi, 10 attinet, aliam eamque facilimam ejus explicationem in mundo esse. Audiamus paulisper Cornelium à Lapide, Præfat. in Pentateuchum de eo differentem. *Quid hic agas, si domi non sis — si fontes ipsos sæpè non consulas? Hoc enim necessarium esse docet S. Augustinus. Sanè qui nescit quid sibi velit Hebraicum צור (quanquam id verbi l. c. non legitur, sed צרן quod quandoque idem sonat) Calvini manus non effugiet. Qui autem Hebraicum novit, scilicet צור significare ordinare, providere disponere, omnemque Dei providentiam tam positivam quam negativam & permissivam, telum hoc quasi aranea telam distabit. Hæc ille Cornelius. Atque ita nunc patebit quomodo Deus O. M. circa peccata quæ nec efficit nec approbat, occupetur, nempe respectu permissionis, justæ desertionis, dilationis pœnarum, directionis in bonum finem & inhibiti majoris mali. Claudimus verbis S. Augustini: Deus Omnipotens cum summè bonus sit, nullo modo sineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi usq; adeo esset Omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.*

Inchirid.
ad Laurent
cap. xi;

F I N I S.

99 A 6986

ULB Halle 3
002 826 542

R

St.

VJ 17

Rehov

B.I.G.

Farbkarte #13

29.

IO THEOLOGICA

DE

ATO EIVS

FFERENTIIS

VE CAVSSIS,

QVAM

DEO OPT. MAXIMO

PRAESIDIO

RDI TITII

G. D. ET PROF. PV-

ORDINARIII,

die VII. April.

RI ACADEMIA IVLIA

andam proponit.

OTTO HEISIVS

nnoveranus.

MESTADI,

INGI MULLERI.

13 C LII.

*Admodum Reverendo, Amplissimo atq;
rifsimo viro Dno Achario Mylio sup
endenti Altedensi meritisimo
utori et Patrono suo magno*